

חלק ב': הרחבה בסוגיות נבחרות

טכנולוגיים והסדרים מוסדיים המקלים על עבודות משק הבית ועל גידול הילדיים; התרבותת איז-השוון בחתפלגות הכנסות, אשר מעלה את התועלת מעובדה מאמצת, המגדילה את הסיכוי להשיג שירותים מתגמלות.

יתר על כן, מעמידים מעודדים את ההתמכרות לעובדה על ידי טשטוש הגבולות בין העבודה לשעות הפנאי: העמדת אמצעי תקשורת מודרניים (טלפון נייד, מחשב ניישא, חיבור לאינטרנט ועוד) ורכיב לרשות העובדים – אמצעים המאפשרים להם לעבוד מהבית ולהגיעו בנוחות לעובדה בכל שעות היממה. המעמידים גם "مبיאים את הבית לעובדה" (חדר כושר, מעונות לילדים וצדומה) ומארגנים פעילויות חברתיות להגברת תחושת הביתיות של העובדים. כמו כן שכיח הפיקוח הצמוד והניסיור אחר העובדים (למשל מעקב אחר השימוש במחשב, איכון מיקום רכב החברה והטלפון הסלולרי, שימוש ב'קרטיסים חכמים'⁴). כל אלו מknים לublisher מידע על דפוסי העבודה של כל אחד ואחד מעובדיו. לבסוף, המעמידים יוצרים סביבת עבודה שבה המכור לעובדו זוכה לעידוד ולקידום, בעוד שעובדים אחרים עלולים להיות בכתף קרה.

ההתמכרות לעבודה השלכות נרחבות על העובד ועל המשק. התופעה עלולה להגביר את המתח והחרדה של העובדים, לפגוע בבריאותם (תשישות, לחץدم גובה ועוד) ובמרקם חיים אף להוביל למותות (בין התופעה מכונה *karoshi*⁵). היא עלולה לפגוע גם בקשרים החברתיים בכלל והמשפחתיים בפרט, עד כדי גירושים. ההתמכרות לעבודה גם דוחفت עובדים אחרים למקום העבודה של המכור להגביר את היקף העבודה. בשל ההשפעות החיצונית השליליות הללו, והيיצור הניכר של בעלי הכנסות גבוהות בקרב המכורים לעבודה, יש הממליצים להעלות את

⁴ להרחבה ראו: פטר-אלון ואחרים (2008). "הסקר הרב-שנתי של המרכז לחקר ארגונים וניהול המשאב האנושי – אוניברסיטת חיפה", *משאבי אנש*, ירחון 242, עמ' 44-38.

⁵ לחץ מאפיין אנשים המועתקים שעוט ארוכות וכן בעלי הכנסות גבוהות. לפרוט>Rao:

D.S. Hamermesh and J. Lee (2007). "Stressed Out on Four Continents: Time Crunch or Yuppie Kvetch?", *The Review of Economics and Statistics*, 89(2), 374-383.

עובדים שעוטים ממושכות

workaholic הוא מי שמקורו לעובדה¹ ומקדים לה את מרבית זמנו ומרציו, אף שאינו לו צורך כלכלי בכך.² הוא שבוי באשליה שהדרך להתמודד עם אתגרי החיים והעבודה היא באמצעות עבודה קשה. התופעה נקרה רבתה בהקשרים פסיכולוגיים וסוציאולוגיים, אולם כמעט לא זכתה להתייחסות של כלכלנים – בין השאר בגלל קושי להבחין בין העדפה גבוהה לעובדה (ונומקה לפנאי) לבין התמכרות לעבודה (workaholism).

התמכרות לעבודה התרחבה בעשור האחרון בעקבות של מספר תהליכי. התגברות האינדיידואלייזם – המלאוה בין השאר בהישגיות, בחתרה לפיתוח קריירה ובחומרנות – הובילו לעיתים לירידה בהקצת זמן לפנאי, ובכללת לבני המשפחה. בד בבד התרכשו שינויים מבניים כבדי משקל, ובهم עליית שיעור החברות, ובכללן חברות רב-לאומיות, הפעולות בסביבה גlobלית תחרותית וסביר המשען, במיוחד בענפי הטכנולוגיה העילית, וגדול משקלם של חברות התאגדות, הפגעת בכוח המיקוח של העובדים מול המעסיקים, בפרט בגין היקף שעוט העבודה³; שיפורים

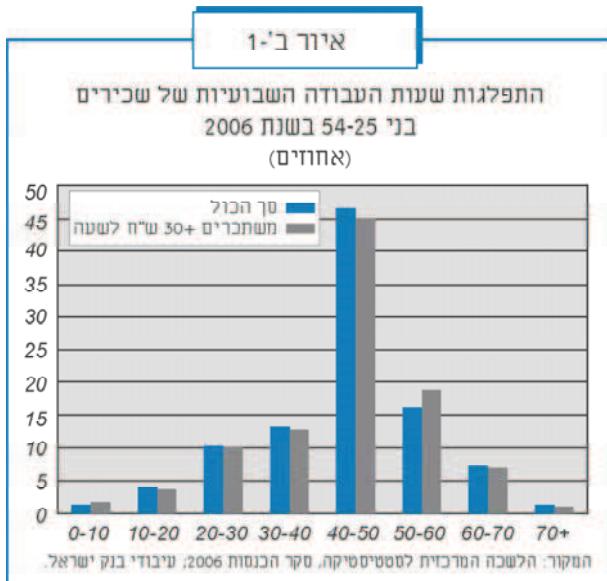
¹ המונח *workaholic* – סיוםת המציגת התמכרות) הוא בעקבות W. Oates (1971). *Confessions of a Workaholic*, World Press, N.Y.

² חשוב להזכיר כי כללם מקובלים אצל מעסיקים ודרישות התפקיד, המחייבים שעוטה עבודה ממושכות, לא בהכרח מוצאים את העובדים כך מגדל המכורים לעובדה, מפני שהעובדים יכולים – בדרך כלל, לפחות בטוחה הארוך – לבחור מקומות עבודה או תפקידים פחותות תובעניים. יתר על כן, אותן מקרים היו יכולם ברוב המקרים שלא לאחר מלכתחילה בנסיבות המחייבות שעוטה עבודה ממושכות.

³ כך, למשל, נמצא קשר שלילי בין רמת הכספי של האיגודים המציגים באירופה לבין מספר שעוט העבודה. ראו:

A. Alesina, E. Glaeser and B. Sacerdote (2005). *Work and Leisure in the U.S. and Europe: Why so Different?* NBER Working Paper 11278.

האיגודים המציגים מעוניינים במספר גדול של חברים, ולכן מעדיפים צמצום של מספר שעוטה העבודה למושך על פניotros. במקרים רבים צמצום מספר שעוטה העבודה הוא דרך לעקוף התנגדויות להעלאת שכר.

בקرب המועסקים הנדונים ניתן למצוא שיעור גובה יחסית של גברים יהודים משכילים בני 10⁴⁴⁻³⁵, הנשואים לבן/בת זוג עובדת (לוח ב'-1)^{12,11}. הם עובדים ממוצע קרוב ל-64 שעות בשבוע, לעומת זאת כ-42 שעות בקרב המשתכנים מועל 30 ש"ח לשעת עבודה. שכרים החודשי הממוצע עומד על כ-9.15 אלפי ש"ח, כשליש יותר מאשר המשכרים של המשתייכים לקבוצת ההשוואה, אך בשל שעות העבודה הממושכות שכרים לשעת עבודה דומה – כ-60 ש"ח.

שליחי היד הבולטים שבהם אוחזים המועסקים שעות ממושכות בשכר גובהם מנהלים (18 אחוזים), בעלי משלוח יד אקדמי (23), והנדסאים וטכנאים (21) – איור ב'-2. גם שעורים בקרב בעלי אותם משלאי יד גובה לעומת זאת קבוצות ההשוואה. כך, למשל, שיעור המנהלים המועסקים שעות

¹⁰ חלק מהמעסקים בתichenת דרכם בשוק העבודה עשויים לעבוד שעות ממושכות במשך פרק זמן קצר יחסית בגין דרישות העיסוק (למשל, בעלי מקצועות חופשיים בשלבי ההתמחות כעורכי דין, רואי חשבון ורופאים).

¹¹ צריכת פנאי מושתפת בחלהקה לבני זוג, וכן אם אחד מהם עובד שעות ממושכות, השני עשוי להגיב בהגדלת היקף עבודותו.

¹² מאפיינים חברתיים-כלכליים נוספים של המועסקים שעות ממושכות ניתן למצוא אצל: ק' הלו (2006). מי הם המיעוטים העובדים 50 שעות וייתר בשבועי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סדרת ניירות עבודה, מס' 23. מאמידות לוגיסטיות שם עולה כי התוכנות התורמות לתעסוקה של 50 שעות וייתר בשבוע דומות לתוכנות השכיחות בקרב מועסקים שעות ממושכות בשכר גובה, כפי שהן מוצגות כאן.

מידת הפרוורסיביות של המיסוי היישר⁶. בהסתכלות משקית עלויות העבודה אמנים מצטמצמות, אך התעסוקה של אחרים עלולה להיפגע, וב吐וות הארוך, עם השחיקה המתמשכת במקום העבודה, גם הפריון לשעת עבודה ייצא לפס, כך שעות העבודה לייחิดת תפוקה אולי דזוקה תאמיר.

בשל הקושיゾהו את המcoresים לעובדה, נdon בשכירים (מכוח העבודה האזרחי) המועסקים לפחות 60 שעות בשבוע⁷, שכרים לשעת עבודה עולה על 30 ש"ח⁸; אלו יוגדרו כ"ousingaksim שעות ממושכות בשכר גבוה" (חלקם – לא דזוקא מותוך התמכרות לעובודה). לא נכללו בהגדרה 30-30 העובדים המועסקים שעות ממושכות ומשתכנים פחות מ-30 שעות לשעת עבודה, משום שאלה, במקרים רבים, נאלצים לעשות זאת כדי להתפרקנס. ההתקדמות היא באשכים בגiley העבודה העיקריים (25-54), וקבוצות ההשוואה הן כלל השכירים וככל המשתכנים מועל 30 ש"ח לשעת עבודה.

שיעור המועסקים שעות ממושכות בשכר גבוה באוכלוסייה הנחקרת עמד בשנת 2006 על 4.9 אחוזים (בקerb יהודים 5.4 אחוזים)⁹, והם היו 7.9 אחוזים מכל המשתכנים מעל 30 ש"ח לשעת עבודה (איור ב'-1). יש לציין שלמעלה מ-9 אחוזים מהמשתכנים פחות מ-30 ש"ח לשעת עבודה עובדים 60 שעות ומעלה בשבוע, מתוך העשייה להיעיד כי רבים נאלצים לעבוד בפרק כדי להתפרקנס.

D.S. Hamermesh and J.B. Slemrod (2008). "The Economic of Workaholism: We Should Not Have Worked on This Paper", *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*, 8(1).

יש לשים לב שבעוד המסים הגבוהים המוטלים על מוצרים ממוכרים ומזוקים (כיגריות ואלכוהול) הם גורסיביים, כאן הם פרוורסיביים.

⁷ קיימים מיאתמים גובה בין שעות העבודה ממושכות לבין הגדרה של עובדים את עצםם ממוכרים לעבדותם. כך, למשל, עולה מהמחקר החברתי הקנדי לשנת 2005 כי למעלה מחצית מהמעסקים מעל 60 שעות בשבוע דיווחו שהם מכורים לעבודה.

⁸ גישה עקרונית דומה, המגדירה מכורים לעבודה לפי שעות העבודה, בהינתן הצרכים הכספיים של משק הבית, נקבעה במחקר:

I. Harpaz and R. Snir (2003). "Workaholism: Its Definition and Nature", *Human Relation*, 56(3), 292-320.

⁹ 3.4 אחוזים מהשכירים עובדים לפחות 60 שעות בשבוע בשכר העולה על 40 ש"ח לשעת עבודה (בקerb יהודים – 3.8 אחוזים).

ЛОח ב'-1: מאפיינים חברתיים-כלכליים של שכירים בני 25-54: המועסקים שעוט ממושכות בשכר גבוה בהשוואה לאחרים, 2006 (אחוזים)

מושכות	משתכנים	סה"כ	
שעות ממושכות בשכר גבוה	מעל 30 ש"ח לשעת עבודה		
79	920	1,620	סה"כ (אלפים)
4.9	56.8	100	השיעור באוכלוסייה
87.9	55	52.4	גברים
			התפלגות לפי גיל:
32.8	36.3	41.3	34-25
37.5	33.6	31.4	44-35
29.7	30.1	27.4	54-45
98.2	93.4	88.8	יהודים (אחרים)
85.3	78.6	72.6	נשיים
73.8	63.9	56.7	מה: לבן/בת זוג שכיר
			התפלגות ההשכלה:
49.2	52.4	65.8	חסרי תואר אקדמי
26	29.4	21.8	בוגרי תואר ראשון
24.8	18.2	12.4	בוגרי תואר שני ושלישי
(60.0) 63.7	(43.0) 41.5	(43.0) 41.6	מוציאן (חיזון) שעוט העבודה בשבוע
(49.4) 58.9	(49.8) 61.4	(33.5) 44.5	מוציאן (חיזון) השכר לשעת עבודה (ש"ח)
(13.8) 15.9	(8.6) 10.5	(5.8) 7.6	מוציאן (חיזון) השכר החודשי (אלפי ש"ח)

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר הכנסות 2006; עיבודי בנק ישראל.

לסטטיסטיקה לשנים 2003 ו-2005, שבהם הופיעו שאלות רלוונטיות (ЛОח ב'-2).

שביעות הרצון מהעבודה של המועסקים שעוט ממושכות בשכר גבוה דומה לאו של כלל המשתכנים 30 ש"ח ומעלה לשעת עבודה, ושביעות רצונות מהנכנות מעבודה גבוהה יותר – תוצאה לא מפתיעה, שכן הנסיבות החודשיות גבוהה הרבה יותר. החשיבות של סביבת העבודה "לא יותר מדי לחץ" ושל שעוט עבודה נוחות בקרב המועסקים הנדונים נמוכה יותר מאשר בקבוצת ההשוואה, אבל הם מדווחים על קושי רב יותר לעמוד בעומס העבודה¹⁴.

¹⁴ הממצא שלפי שעוט עבודה נוחות חשובות למועסקים שעוט ממושכות בשכר גבוה הרבה יותר מאשר לאחרים עשוי להיעיד על העדפה נמוכה לפני, אבל הוא עומד בסתרה, *The 1998 Employment Options Survey*, ש晦ם עולה כי ארבע חמשות מהמועסקים 50 שעוט ומעלה בשבע היו מדיניות להפחית את שעוט עבודה (למעט מהחכית – ב-15 שעוט ויוטר).

מושכות בשכר גבוה כפול משיעור המנהלים בקרוב לכל המשתכנים מעל 30 ש"ח לשעת עבודה. ממצאים דומים נמצאו גם בעולם¹³.

רבים מן המועסקים הנדונים עובדים במינהל הציבורי של המדינה (18 אחוזים) ובענפים המתקדמים – התעשייה, המתקדמות ושירותי המחשב והמוני (16 אחוזים) – אויר ב-22. גם שיעורים בכלל העובדים שם גבוה יחסית.

כדי לבחון את העמדות של מועסקים שעוט ממושכות בשכר גבוה ביחס למקום העבודה ואת ההשלכות שיש לשעת עבודה ממושכות על קרשי הגומלין בין עבודה לבית, נעשה שימוש בסקרים החברתיים של הלשכה המרכזית

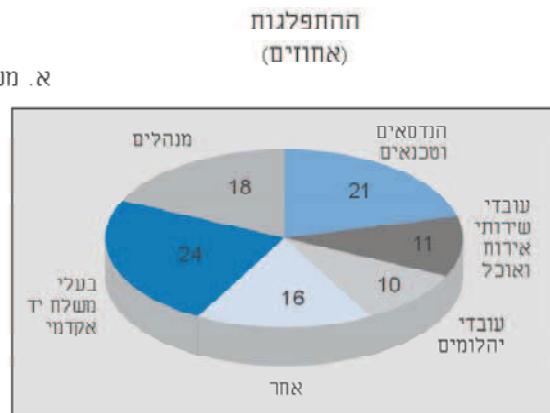
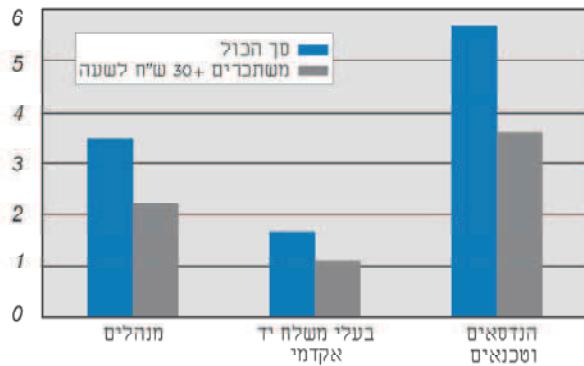
C. Fagan (2004). "Gender and Working Time in Industrialized Countries", In: J.C. Messenger (ed.), *Working Time and Workers' Preferences in Industrialized Countries*, ILO.

איור ב'-2

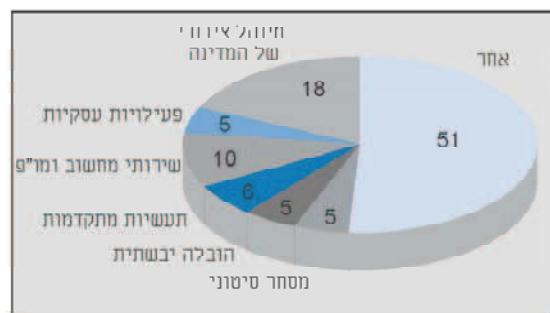
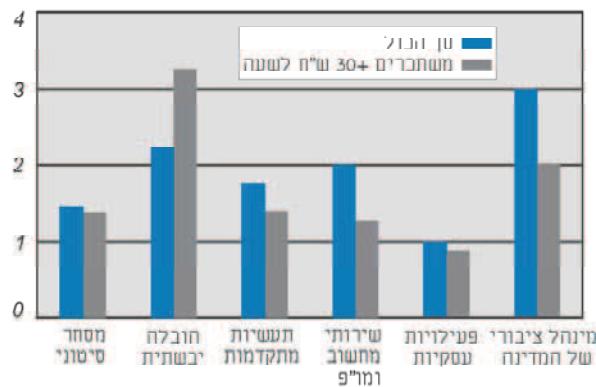
משלחי יד וענפי כלכלה של שכירים בני 25-54 המושכים שעות ממושכות בשכר גובה, 2006

שיעור סגולי במשלחי יד/ענפי כלכלה
נבחרים לעומת קבוצת השוואת

א. משלחי יד

ב. ענפי כלכלה

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר חכונות 2006; עיבוד: בנק ישראל

גובה שביעות הרצון מהחיים אינה שונה מזו של המשכרים 30 ש"ח יותר לשעת עבודה. ואולם, נמצא כי המועסקים שעוט ממושכות היו מעדיפים לעבוד פחות¹⁵.

השוואה בין-לאומית של תופעת ההתמכרות לעבודה נתקלת בקשיים בגל הגדרה לא חד-משמעית של התופעה ומהסורה בסיסי נתונים בני-השוואה. Snir and Harpaz (2006)¹⁶

¹⁵ ני זוסמן וד' רומנו (2005). "אושר העממים: שביעות רצונות של ישראלים מחייהם", סקר בנק ישראל, 77, עמ' 125-137.

R. Snir and I. Harpaz (2006). "The Workaholism Phenomenon: a Cross-National Perspective", *Career Development International*, 11(5), 374-393.

אשר להלופה בין העבודה בבית – המועסקים שעוט ממושכות בשכר גובה מוטרים פחות על שעוט עבודה בגלpchיות משפחתיות, מתקשים יותר לעשות עבודות בית ומוטררים יותר על יציאה לחופשה; זאת בהתאם לממצאים מוכרים בספרות, המראים כי בענייניהם המשפחתיים מרכזיות בחים.

מעניין שלא נמצא הבדל בולט בין המועסקים שעוט ממושכות בשכר גובה לבין האחרים בשיעור המשבבים שיעבדו גם כאשר יוכלו להרשות לעצמם מבחינה כלכלית לא לעבוד כלל – וזאת בגין ל תפיסה רוחות שאצל הראשונים שיעור המאמינים בערך העבודה (work ethic) גבוה יותר. בסיכוןו של דבר, אצל המועסקים שעוט ממושכות בשכר

לוח ב'-2: נמדות ביחס לעובודה – מוניטקים שנות ממושכות בשכר גבוה בהשוואה לאחרים,
שכירים יהודים בני 25-54 בשנת 2005 (אחוזים)

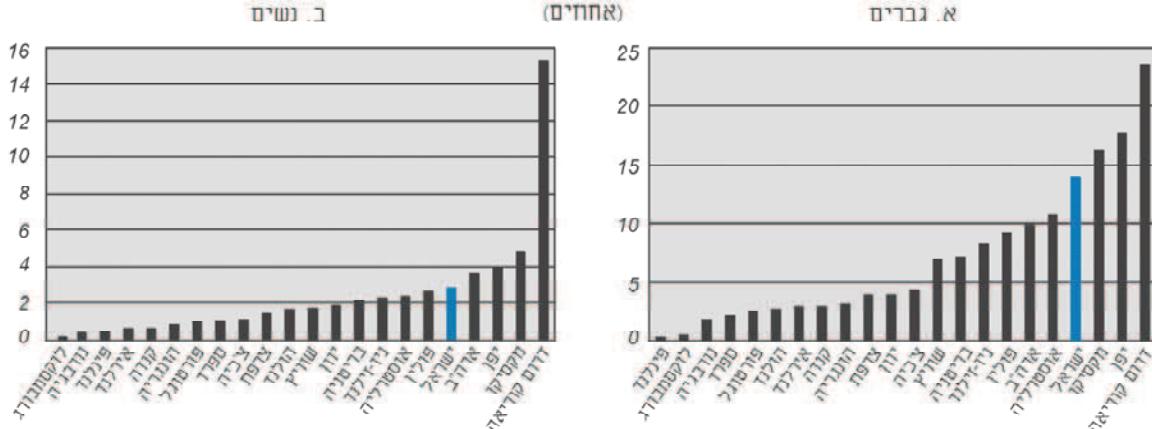
מספרים	משתקרים מעל 30 ש"ח לשעת עבודה	סה"כ	
89	88	83	шибuat רצון מהעובדה
71	62	50	шибuat רצון מההכנסה מעובודה
			חשיבות הגורמים ליציאה לעבודה:
77	75	71	pitoh kriyra
67	68	66	הנהה מהעובדות
			חשיבות סביבת העבודה:
64	69	72	עבודה ללא יותר מדי לחץ
73	84	88	שעות עבודה נוחות
41	25	25	קושי לעמוד בעומס העבודה (2003)
			תחלופה בין עבודה לבית (2003):
10	17	16	פחות שעות עבודה בגלגול מחויבות משפחתיות
54	35	35	קושי לנשנות עבודות בית בגלגול מחויבות לעבודה
69	41	39	ויתור על יציאה לחופשה בגלגול מחויבות לעבודה
			עובד גם כאשר יכול להרשות לנצחים
79	77	76	מבחן כלכלית לא לעבוד כלל
91	91	86	шибuat רצון מהחיים

1) אלא אם כן צוין שמדובר בנתוני 2003.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקרים חברתיים 2003 ו-2005; עיבודי בנק ישראל.

אילר ב'-ג

שינור השכירותים המונפקים 60 שנות בשבון ומעליהם לפי המגדר:
ישראל בהשוואה למדיינות OECD,² 2004³

המקוֹן (Lee, McCann and Messenger, 2007) וшибודי בנק ישראל, ובוגרונות, ביבן וילט, בפולין, בפורטוגל ובקנדה – בבני 15 ומעלה; באראב ובונדבגיה – בבני 16 ומעלה.

² על חלק מדיניות OECD אין נתונים זמינים.

המקדם הנאמד יכול לשמש אמרת מידת לעלותו של שיעור אבטלה גבוהה למשך, במונחי הפגיעה בתוצר.

כדי להציג את הקשר בין התוצר לאבטלה נסמן את הלוגריתמים של התוצר בפועל ושל התוצר הפוטנציאלי (התוצר של תעסוקה מלאה) ב- y_t^n ו- y_t , בהתאם, ואת שיעור האבטלה בפועל ושיעור האבטלה באינפלציה NAIRU –Non-Accelerating Inflation Rate of Unemployment (נסמן ב- u_t ו- u_t^n). את המשווה שאמד Okun ניתן להציג באופן הבא:

$$(1) \quad u_t - u_t^n = \beta_1 (y_t^n - y_t) + \varepsilon_t$$

כאשר, u_t היא הפרעה מקרית מסווג רעש לבן, גרסה זו מכונה "מודל הפערים", בהיותה מבוססת על פער התוצר, שהוא ההפרש בין התוצר בפועל לתוצר הפוטנציאלי, ועל פער האבטלה – ההפרש בין שיעור האבטלה בפועל לבין שיעור האבטלה המוחשב בין צפיפות התוצר הפוטנציאלי ושיעור האבטלה בלתי צפיפות – והן זה איננו פשוט לאמידה. משום כך NAIRU – צורה חלופית לאמידה – באמצעות "מודל הציע Okun" צורה חלופית לאמידה – באמצעות נטונום ההפרשים". שיטת ההפרשים מאפשרת להשתמש בנטונים נצפים בלבד – התוצר בפועל ושיעור האבטלה בפועל – וכן מקלת על הבעה האקונומטרית: האמידה נעשית בסדרות סטציונריות, מושם שהסדרות המקוריות עלולות להכיל שורש ייחודי. מודל ההפרשים מקשר בין ההפרש-מסדר-ראשון של התוצר לזו של האבטלה:

$$(2) \quad \Delta u_t = \beta_0 - \beta_1 \Delta y_t + \varepsilon_t$$

Okun (1962) השתמש בשני המודלים, ועל סמך נתוני 1947-1960 של אריה"ב הגיע למסקנה שככל נקודות NAIRU-U מפחיתה את התוצר, על פי אומדן זה, בכ-3 אחוזים^{18,19} (משמעותו של מינוס ל- β_1 הוא סביר -0.3%).

¹⁸ את הממצא שהשינוי בתוצר מהיר וחזק מהשני באבטלה ניתן להסביר בכמה אופנים: ככל ששיעור האבטלה עולה, חלק מהמובטלים עוזבים את כוח העבודה (mpsיקים לחפש עבודה באופן פועל) ונושרים מהסתטיסטיקה וכן אפשר שעובדים המועסקים עובדים גורמים לירידת פרוין העבודה.

¹⁹ פירוש זה של המקדם אינו בדוק נכון (ראו Plosser and Schwert, 1979); הפירוש המדוייק הוא שעליה של אחד בתוצר תואמת ירידת שיעור האבטלה בכ-0.3 נקודות אחוז.

הראו – בהתבסס על סקר בין-לאומי של משמעות העבודה (Meaning of Work) שנערך בתחילת שנות השמונים – כי שכיחות ההתמכרות לעבודה לפי מדינה, היא בסדר יורץ, ביפן, בבלגיה, באראה"ב, בישראל ובולנד. ואולם, במהלך שנות העשורים האחרונים נרשמה ירידת במספר שעות העבודה ביפן, וכן במערב אירופה – שם היא נבלמה החל בשלהי שנות התשעים, בין השאר בגלל היחסות האיגודים המקצועיים והגמות שוק העבודה (למשל הקЛОות ניכרות בחוק Aubrey בצרפת, שנחקק בשלבי שנות התשעים, והקטין את מספר שעות העבודה השבועיות התקניות מ-39 ל-35).²⁰

מפורטם של ארגון העבודה הבין-לאומי²¹ עולה כי שיעור השכירים המועסקים 60 שעות ויוטר בשבוע בישראל עולה על השיעור במדינות רבות OECD – אצל גברים ונשים כאחד – ורק בדרום קוריאה, ביפן, במקסיקו (ובארה"ב בקרוב נשים) הוא גבוה יותר (איור ב-3). במדינות שבנון שיעור גבוה יחסית מהמעסיקים עובדים שעות רבות הסתדרה של שוק העבודה בדרך כלל מועטה, וגם רמת ההתאגדות נמוכה.

הקשר בין צמיחה לאבטלה ואמידתו בישראל

עוד לפני עשורים רבים היו כלכלנים מודיעים לקיומו של קשר שלילי בשינויים המחזוריים בין התוצר לשיעור האבטלה. קשר זה מוסבר היבט בגורמי ביקוש והיצע: התרחבות התוצר בתקופות צמיחה – בהעדר שינויים בפרקון העבודה – מחייבת העסקת עובדים נוספים, שלפחות חלק מהם מגאים מקרב המובטלים; לעומת זאת בתקופות מיתון, ככל שרמת הביקושים יורדת והתוצר מצטמק, הצורך בעובדים קטן, וכך מתחם מופטרים וחוזרים לאבטלה. הראשון שניסח תופעה זו כ"חוק אמפירי", ולאחר מכן את עצמות הקשר, היה הכלכלן האמריקאי Arthur Okun, והיחס שגילה מכונה על שמו "חוק Okun".²² היחס בין צמיחה לאבטלה, המתואר בחוק Okun, חשוב לקביעת המדיניות המקורו-כלכליות, מושם שערכו המוחלט של

²⁰ S. Lee, D. McCann and J.C. Messenger (2007). *Working Time Around the World – Trends in Working Hours, Laws and Policies in a Global Comparative Perspective*, ILO and Routledge, London and New York.

בתקופה השנייה האמידה מסוובכת יותר, משום שתי סדרות הפערים אינן סטציונריות, ולכן האמידה נעשתה בסדרות של הפרשי הפערים, וכתוצאה לכך האומדן שהתקבל אינו בר השווא עם האומדן ל- β_1 בהרצתה הקודמת, אף שהקשר בין התוצר לאבטלה עדין שלילי.

הקשר בין צמיחה לתעסוקה בישראל

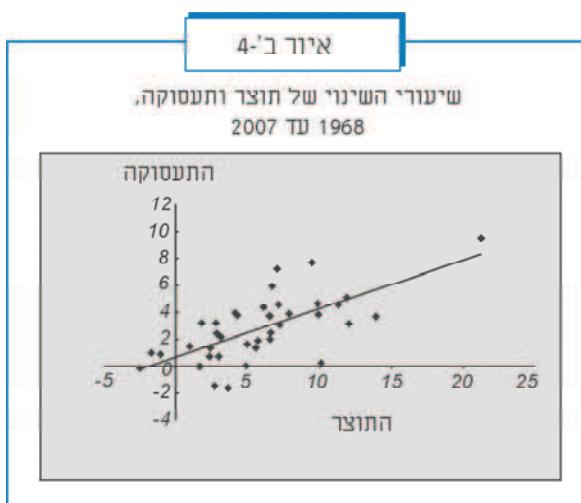
חולשתו של חוק Okun נועצה בעובדה שהוא אינו מביא בחשבון גורמים נוספים שיכולים להשפיע על התוצר, כגון שינויים בפרקון העבודה. נוסף על כך, מדידת הקשר בין התוצר לאבטלה עיינית, משום שינויים בשיעור האבטלה הם סכום השינויים בכוח העבודה (בצד ההיצוא) ושל השינויים בתעסוקה (בצד הביקוש). היצוא העבודה תלוי בצמיחה, משתי סיבות עיקריות: ראשית, בתקופות של צמיחה השכר עולה ומונע בעלי שכר סף גבוהה מזו שerrer בשוק העבודה טרם הצמיחה להצטרף לשוק העבודה; שנית, בתקופות צמיחה פוחת הקושי במצבת העבודה, וחלק מהמתיאשים חוזרים לכוח העבודה. יחד עם זאת, אין בכיון ההפקה, פועלת תופעת העובד הנוסף: בתקופות צמיחה, ככל שהכנסתו של המפרנס העיקרי משתפרת, חלק מהעובדים המשנים במסק הבית (בעיקר נשים וצעירים) יוצאים משוק העבודה. נוסף על כל ההשפעות הללו, שוק העבודה יכול להיות מושפע מהגירה או מהגירת העבודה: צמיחה גורמת לתנועת מהגרים/מהגרי עבודה לתוך המשק, וגדילה את כוח העבודה באופן אקסוגני. לעומת בפרקון העבודה, במיוחד כשהיא מלאה בהתרחבות כוח העבודה, יכולה להביא לעלייה בתוצר הריאלי ללא ירידה בשיעור

סביר להניח כי יחס זה אשר קבוע לאורך זמן, שכן הקשורו התוצר לאבטלה הוא דינמי, כתוצאה מהשינויים הרבים שהתחוללו בשוק העבודה – עליה בהשתנות של נשים בכוח העבודה, שינויים בפרקון ובשכר, שינויים מבניים במסק, המתבטאים בשינויים בהרכבו הענפי, שינויים במוסדות שוק העבודה וגלובליזציה. לטענתו של Blanchard (1999), עצמת ההשפעה של השינויים בתוצר על שיור האבטלה גברה על פני הזמן, עקב התוצאות התרומות הבין-לאומיות והגמשת שוק העבודה, שהתבטאה בהודת העליות של תחלופת כוח אדם (בעקבות הichislations); החוקים להבטחת תעסוקה וירידה בהוצאות הפיטורין; אלה הקלו על הפירמות בהתאם מצבת כוח האדם לטביבה כלכלית משתנה. לעומת זאת, לפי האומדנים שקבעו Abel (2005) and Bernanke (2005), עצמת הקשר בין התוצר לאבטלה בארה"ב נחלשה עם הזמן.

מחקריהם שבחנו את קיומו של חוק Okun מחוץ לארה"ב אמנים מצאו קשר שלילי בין התוצר לאבטלה ברוב המשקים שנחקרו, אך עצמותו שונה בין המשקים ומשתנה על פני זמן בכל משק, דבר המעורר הסתייגות מהחוק: Perman (2005) מצאו כי ב-12 מדינות מתוך 17 שנבדקו השפעת השינויים בתוצר על רמת האבטלה התזקזה עם הזמן; Moosa (1997) מצא שמקדム Okun ירד במידה ניכרת בשתיים מתוך 7 מדינות שנחקרו; ו- Lee (2000) הסיק, על סמך נתוני 16 מדינות OECD, כי ברוב המשקים הפגיעה בתוצר בעיטה של עלייה באבטלה נחלשה בעשורים האחרונים.

אמידת חוק Okun בישראל

אמידת חוק Okun בישראל אפשרית בצורתו המקורית, מודל הפערים, על סמך סדרות של התוצר הפוטנציאלי ושיעור האבטלה NAIRU, שנאמדו בעבודתם של Suchoy (2002) and Friedman (2002). בהתאם למודלים ששימשו לאמידת שני משתנים בלתי נצפים אלה, נAMD חוק Okun לגבי שתי תקופות – 1995-2001 ו-2007-2001. בתקופה הראונה התקבל במשווה (1) מקדם השווה ל-0.6, לאחר התיקון ניכרת מסיבות אקסוגניות. (ללא התיקון המקדם שווה ל-0.65). משמע שעלייה של אחוז אחד בתוצר ביחס לתוצר הפוטנציאלי תואמת ירידה של כ-0.6 נקודת אחוז בשיעור האבטלה ביחס ל-NAIRU, השפעה בעוצמה כפולה מזו שמצא Okun

בשכר למשרת שכיר בגורם העסקי אינה משפרת את טיב האמידה, והמקדם הנאמד של משתנה השכר אינו מובהק סטטיסטי.

ניתוח הקשרים הענפיים

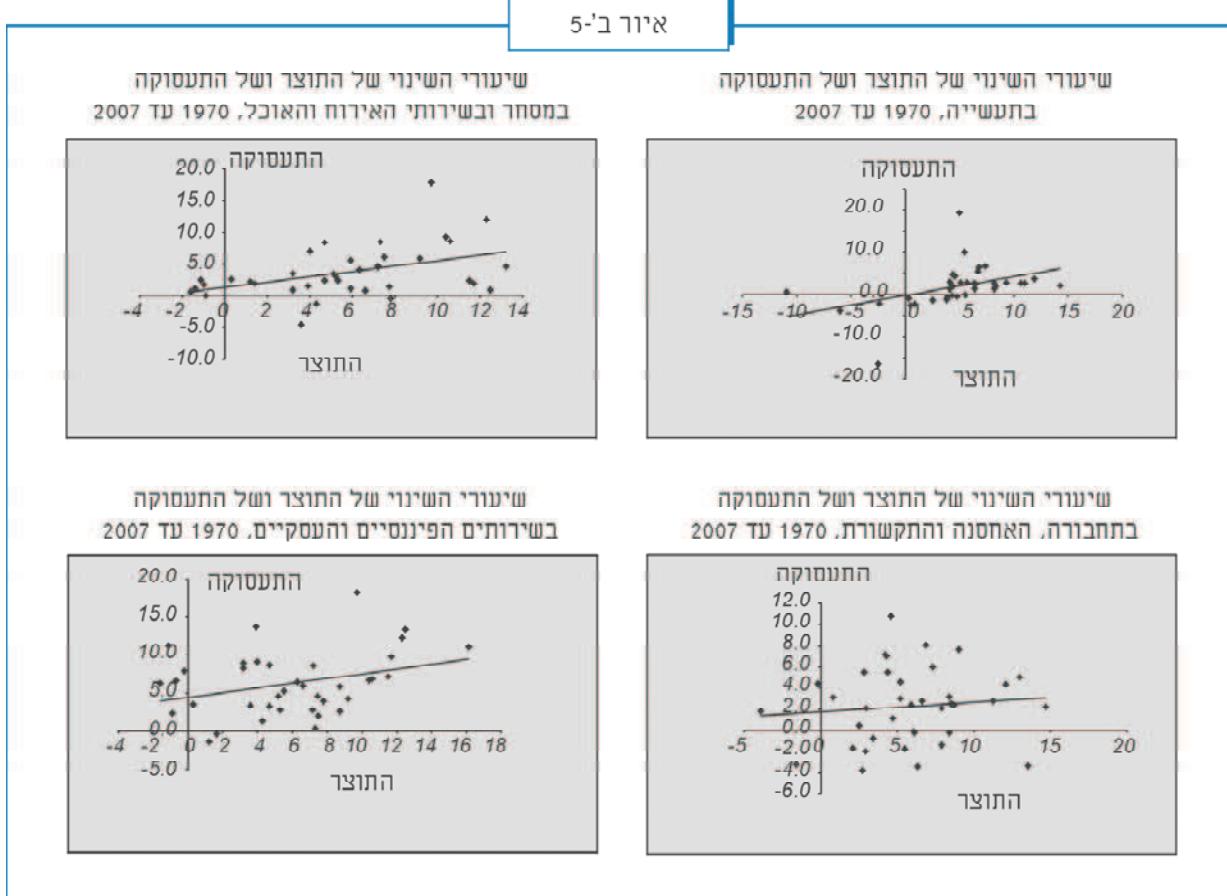
בහנחה שהקשר בין התוצר לתשסוקה אינו אחד בענפים השונים, תוצאה של פונקציות ייצור שונות, ובעיקר מידות שונות של עתירות העבודה, נבדק קשר זה באربعة ענפים – התעשייה, המסחר ושירותי האирוח והאוכל, התחבורה,

הابتלה – תופעה זו נקראת "jobless growth". משום לכך כדאי להסתכל על הקשר שבין הצמיחה לתעסוקה.

איור ב'-4 מציבע על קשר חזק בין שיעורי השינוי של התוצר ושל התעסוקה בגורם העסקי בשנים 1968-2007. (מקדם המיתאים בין שתי הסדרות הוא כ-0.6.).

גרסיה פשוטה, שבה המשנה המוסבר הוא שיעור השינוי במספר המועסקים, והמשנה המסביר הוא שיעור השינוי בתוצר, מסבירה שלוש מההypotheses של שיעור השינוי

איור ב'-5

את הקשר הסיבתי בין שני המשתנים בשני הכוונים. עם זאת, מבחן הסיבתיות של Granger בודק אך ורק אם ערכי העבר של המשתנה המסביר יכולם לשפר את מידת ההסביר של התנהגותו של המשתנה המוסבר, מעבר להסביר על סמך נתונים עבר של המשתנה המוסבר עצמו. לפיכך מבחן הסיבתיות של Granger אינו מציבע על קיום הסיבתיות במובן הרחב יותר של המילה.

בתעסוקה. על פי תוצאות הגרסיה, ירידה של קצב הצמיחה בקצב אחזו אחת (לדוגמה מ-4-3 אחוזים לשנה) תואמת ירידה של שלוש אחזות אחזו בתשסוקה בגורם העסקי, בפועל.²⁰ ממצא מפתיע הוא שהוספת שיעור השינוי

²⁰ מטרת בדיקה אמפירית זו היא לבחינת הקשר בין שני המשתנים הללו ולא בבדיקה סיבתיות. יתר על כן, מבחן Granger שלו

ביבליוגרפיה

- Abel, A. B. and B. S. Bernanke (2005). *Macroeconomics*, Pearson Addison Wesley Publishing Co., 5th edition.
- Blanchard, O. (1999). *Macroeconomics*, Prentice Hall International, 2 edition.
- Lee, J. (2000). "The Robustness of Okun's Law: Evidence from OECD Countries", *Journal of Macroeconomics* 22(2), 331-356.
- Moosa, I. (1997). "A Cross-Country Comparison of Okun's Coefficient", *Journal of Comparative Economics* 24, 335-356.
- Okun, A. M. (1962), "Potential GDP: Its Measurement and Significance", *Proceedings of the Business and Economic Statistics Section*, American Statistical Association, 98-103.
- Perman, R. and C. Tavera (2005). "A Cross-Country Analysis of the Okun's Law Coefficient Convergence in Europe", *Applied Economics* 37, 2501-2513.
- Plosser, C. I. and G. W. Schwert (1979). "Potential GDP: Its Measurement and Significance. A Dissenting Opinion". Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy 10, 179-186.
- Suchoy T. and A. Friedman (2002). "The NAIRU in Israel: an Unobserved Components Approach", Discussion Paper Series, Research Department, Bank of Israel.

הקטנת התמരיצים להחזקה רכוב

ההזיות בדבר ההשלכות של התchangמות כדור הארץ הצליחו לקדם אגינזות סביבתיות רבות, בפרט בנושא פוליטות מזוהמים ממוכניות. הוואץ פיתוחן של מכוניות היברידיות, וכן ההשקעה בתעשייה ציבורית ובפיתוח דלקים חלופיים. גם בישראל, לאור המלצות הוועדה לימי"ס "ירוק", הוצע להחיל על רכבים מיסוי דיפרנציאלי, בהתאם למידת הזיהום שהם גורמים. אחת מהמלצות הוועדה היא לשנות את ההתבה להחזקה רכוב, כך שהיא לא תיצור תמרץ

האחסנה והתק绍ת והשירותים הפיננסיים והעסקים.²¹ איוור ב'-5 מציג את הקשר בין שיעור השינוי בתוצר לבין שיעור השינוי במספר המועסקים בארבעת ענפי המשק העיקריים, בשנים 1970 עד 2007.

כפי שניתן ללמוד מקו המגמה, הקשר בין התוצר לעטוסקה חזק יותר בענפים מסחר ושירותי אירוח ואוכל, תעשייה ושירותים פיננסיים ועסקים וחישן מאוד בענף התעשייה, האחסנה והתק绍ת. עם זאת חשוב לציין כי בענף התעשייה, האחסנה והתק绍ת התקולו בתקופה האמורה שינויים דרמטיים, לאחר המצאת האינטרנט והתק绍ת הטלווארית.

תוצאה מדוקת יותר מתקבלת מהערכת הרגרסיות של שיעור השינוי בתעסוקה על שיעור צמיחה הענפי. התוצאות הרכזה מסווכמות בלוח להלן.

לפי תוצאות אלה, בעת מיתון עיקר הפגיעה הצפואה בתעסוקה היא בענפי תעשייה, מסחר ושירותים למיניהם, ככלומר בענפים עתירי העבודה.

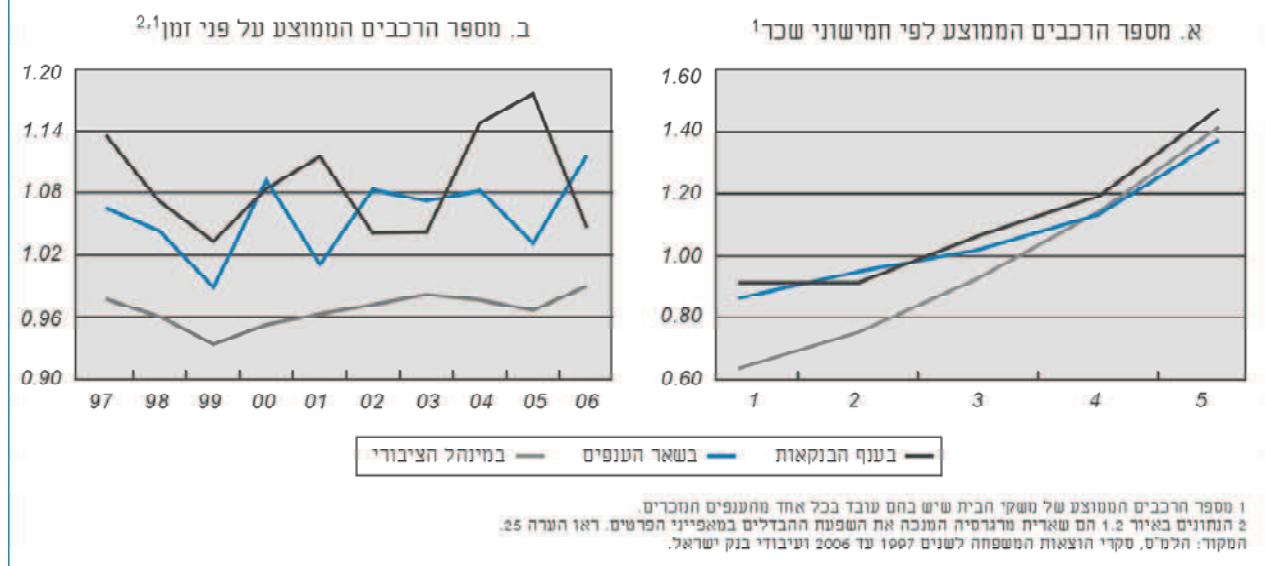
הענף	אחוז ההשתנות	גודל המקדם (R ²)
תעשייה	0.431*	t הסטטיסטי בSIGNREGIM
מסחר, שירותים אירוח ואוכל	0.435*	(2.637)
תחבורה, אחסנה ותק绍ת	0.098	(2.998)
שירותים פיננסיים ועסקים	0.308**	(0.686)
המגזר העסקי - סה"כ	0.325*	(1.973)
	0.338	(4.342)

* המקדם מובhawk ברמת מובהקות של 1%

** המקדם מובhawk ברמת מובהקות של 10%

²¹ בניתוח לא נכללו שלושה ענפים: ענף החשמל והמים, בשל גודלו הקטן, וענפי החקלאות והבנייה, משומש לשיעור המועסקים הלא-ישראלים בהם גובה.

איור ב'-6

- המרת ההטבה להחזקת רכב בתשלום שכר, שלא יחייב את העובד לרכוש רכב.

הטבת השכר הנוכחיית מעודדת רכישת רכב באופן שלא קשור לרווחת העובד יפיק ממנו. כתוצאה מההטבה עובדים מחזיקים יותר רכבים מאשר במצב חלופי, שבו היו מקבלים אותה בלי שהיא תותנה בעלות על רכב. כך המדינה למדה מהחלת בניסיונותיה שלא להפחית את השימוש ברכב פרטי, שנודעות לו השפעות חייזניות שליליות נרחבות (זיהום אוויר, עומסי תנועה ותאונות דרכים): מצד אחד היא מנסה לעודד מעבר מתחבורה ציבורית לציבורית, על ידי השקעה בתשתיות תחבורה ציבורית, מתן עדיפות במלוקי הנסיעה ומיסוי הרכבים והדלק; מצד אחר היא חותמה על הסכמי עבודה המתמראים רכישת רכב פרטי.

כדי לבדוק את השפעת התמරיך האמור על רכישת רכב נרוכה השוואה בין הענפים שבהם נהוג להנימק הטבה להחזקת רכב - המינהל הציבורי וענף הבנקאות (להלן: הזרים) - לבין יתר ענפי המשק. הנהנה היא שבמסגרת הסכמי שכר קיבוציים בענפים אלו שיורג גובה מהעובדים מקבלים הטבה זו. עם זאת, לא כל העובדים בענפים האמורים זכאים להטבה, וכן סביר שגם בענף הענפים קיימים הסכמים המקשרים בין בעלות על רכב לשכר (במיוחד בשנים האחרונות בעקבות כניסה ה"ליקסינג"). لكن

רכישת רכב. בתיבה זו נבחנה השפעת ההטבה, ונמצא כי היא אכן מעודדת רכישת רכבים.

הוועדה לימי"י "ירוק" ה提議ה בשנת 2006 כדי להתווות תוכנית חומש לימי"י "ירוק" בתחרורה, ולגבש מדיניות כוללת בנושא כל רכב, פליטת מזהמים ועוד.²² המלצותיה העיקריות של הוועדה נגעו להפחיתה של פליטת מזהמים מרכבים על ידי עידוד השימוש ברכבים ובדלקים המזהמים פחות. זאת באמצעות הפחתת מס הקנייה על רכבים חדשים ו"ירוקים" יותר, ייקור אגרות הרישיון לפי גיל הרכב וימי"י דיפרנציאלי על דלקים לפי מידת הזיהום שהם גורמים. עצדים מסוימים לרפורמה המוצעת, המליצה הוועדה על שורה של שינויים שמטרתם עידוד הפחתת השימוש ברכב בעזרת אגרות גודש, מיסוי המעסיקים על חניה לעובדים, הגדלת זיקפת ההטבה לבורי רכב צמוד ווד. במסגרת זו היא המליצה גם על שינויים בתחום השכר במינהל הציבורי

²² המלצות הוועדה פורסמו בתחילת שנת 2008 וczפויות להגיע לאישור הכנסת בתקופה הקרובה. לפירוט רואו דוח הוועדה לימי"י ירוק: http://www.mof.gov.il/taxes/docs/misui_yarok.pdf. המלצות מסוימות, בין השאר, על: אלדר שידלובסקי ומיכאל שראל, "העלויות האמיתיות של השימוש בכלי רכב והמדיניות הרצויה", הרבהן הישראלי למסים, יולי 2007.

לוח ב'-3: השפעת ההטבה ומאפייני הפרט על הבעלות והשימוש ברכב
(אומדני רגרסיה)

ההסתברות	הוואצאות על רכב	לבעלות על רכב אחד	מספר הרכבים בمشק הבית	
(3)	(2)	(1)		
23.70	***0.085	***0.093	דמי לעובדי המינהל הציבורי	
40.20	***0.082	***0.125	דמי לעובדי ענף הבנקאות והפיננסים	
0.40	***-0.002	***-0.002	הגיל	
***17.9	***0.015	***0.031	ההשכלה	
8.80	***0.018	***0.060	מספר הנפשות בمشק הבית	
***-39.3	***-0.021	***-0.079	מספר הנפשות מתחת לגיל 18	
***25.0	***0.014	***0.023	גודל יישוב	
***15.8	***0.017	***0.020	השכר (אלפי ש"ח)	
***37.6	***0.014	***0.030	הוואצאות משק הבית (אלפי ש"ח, למעט הוואצאות רכב)	
*29.6	***0.198	***0.276	הבעלות על דירה	
***783.3	***0.066	***-0.249	הקבוע	
29,515	43,165	55,783	מספר התצפויות	
0.05	0.16	0.27	R2	

* מובהק ב-10 אחוזים. **מובהק ב-5 אחוזים. *** מובהק באחד.

המקור: הלמ"ס, סקרי הוואצאות המשפחה לשנים 1997 עד 2006 ועיבודי בנק ישראל.

המכוניות למשק בית בין עובדים בענפים הזוכים לבין
עובדים בענפים האחרים.

לוח ב'-3 מציג אומדני רגרסיות לבדיקת ההבדלים בין
הענפים הזוכים ליתר הענפים. לעומת הראונה מוצגת
השפעת השתיכיותם לענפים אלה על מספר הרכבים
בمشק הבית, כאשר פוקחו משתנים שיכולים להשיע על
העדפות או על צורך ביוטר רכבים: משתנים המבטאים את
רמת החיים (השכר, הצרכיה השוטפת והבעלות על דירה),
משתני רקע (הגיל, ההשכלה, מספר הנפשות והילדים) וכן
גודל יישוב המגורים. מאמידה זו עולה כי הפער במספר
הרכבים בין הענפים הזוכים ליתר הענפים מגיעה ל-9.3-
12.5-12.5 אחוזים במינהל הציבורי ול-12.5 אחוזים בענף הבנקאות²⁶.
כן נמצא שעלייה ברמת החיים מגדילה במידה מסוימת את
מספר הרכבים: כך למשל עלייה של 1,000 ש"ח בשכר
מובילה לעלייה של 2 אחוזים במספר כלי הרכב של משק
ובעלות על דירה.

²⁶ גודל המקדם (כפי שמופיע בלוח 1) הוא, בקירוב, אחוז הפער
במספר הרכבים המשפחתית הממוחע, שעומד על 0.98 רכבים.

האומדן שיזג לפער בין הענפים יבטא גבול תחתון בלבד
להשפעת ההטבה על רכישת רכב.

איור ב'-6א מציג את מספר הרכבים הממוחע במשפחה
לפי חמיישוני שכר במינהל הציבורי, בענף הבנקאות ובשאר
הענפים^{24,23}. כפי שעהלה מהאיור, במשקי בית שבו יש
עובד במינהל הציבורי או בענף הבנקאות, מספר הרכבים
המוחע גבוה ב-12 אחוזים מאשר ביתר משקי הבית.
בחמיישון ההכנסה תחתון הפער גדול ומגיע ל-39 אחוזים,
ובחמיישון ההכנסה העליון הפער נסגר.

איור ב'-6ב מציג את מספר המכוניות הממוחע בכל ענף
על פני זמן, מנוכה מהשפעת הערים בשכר וمتכונות
נוספות²⁵. ניתן לראות לאורך כל השנים פער ברור במספר

²³ מתוך סקרי הוואצאות המשפחה לשנים 1997 עד 2006.

²⁴ מספר הרכבים הוא משתנה קטגוריאלי המקבל שלושה
ערכים: 0-אפס רכבים ; 1-רכב אחד ; 2-שני רכבים ומעלה.

²⁵ הנתונים הם השארית מרגסישה של מספר הרכבים על
התכונות של משקי הבית: גיל ראש משק הבית, ההשכלה,
מספר הנפשות, מספר הנפשות מתחת לגיל 18, גודל יישוב
המורים, השכר, הוואצאות משק הבית (למעט הוואצאות על רכב)

להשפעות הרכבתה), משום שההטבה אינה תלואה בהיקף הנסעה בפועל. משום כך יש לצפות שהפער בין הענפים במספר הרכבים לא ישמר בהוצאות על רכב (המבראות גם את היקף השימוש בו). לעומת זאת, אם הפער שנמצא נובע ממאפייני הענף (למשל אופי העבודה שמצריך שימוש מרובה ברכב) נצפה שהפער יישמר. כדי לבחון סוגיה זו נבדקה ההוצאה לרכב בענפי הבנקאות והמיןלה הציבורית וביתר הענפים. כיוון שההוצאה לרכב יורדת ביחס למספר הרכבים במשק הבית, לא ניתן לכלול בהשוואה משקי בית בעלי רכב אחד ובעלי שני רכבים גם יחד, אלא רק משקי בית בעלי אותו מספר רכבים. האירורים דלහן מציגים השוואת בין ענפים לבעלי רכב אחד: איור ב-7-א מציג את הוצאותם לרכב, ואיור ב-7-ב מציג את שיעורם באוכלוסייה²⁷. מיירורים אלה עליה כי בענפים הזכאים ההוצאה לרכב אינה גבוהה יותר, ואילו הפערים בשיעור בעלי הרכב ניכרים. תמונה זו עולה גם מרגשיות 2-3 בלוח ב'-3: ההסתברות לבעלות על רכב בענפים הזכאים גבוהה באופן מובהק בכ-8 נקודות אחוז מאשר בענפים האחרים. לעומת זאת, ההוצאה לרכב אינה גבוהה באופן מובהק בענפים אלו, וכן המודדים 23 ש"ח במינהל הציבורי ו-40 ש"ח בענף הבנקאות) הוא כ-1.5 אחוזים בלבד מההוצאה המומוצעת לרכב. ממצאים

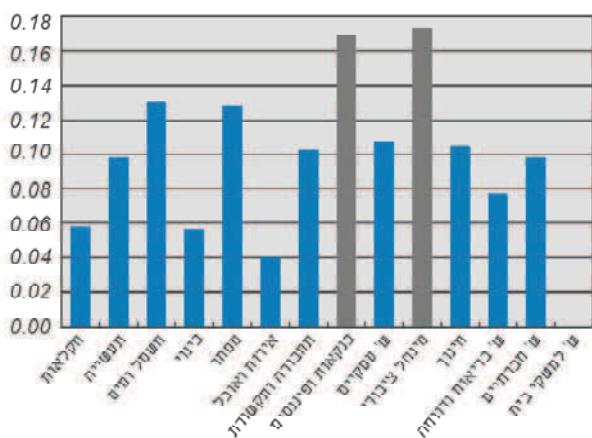
הבית, ובעלות על דירה מגדילה את מספר כל הרכב ב-28 אחוזים. גם מספר הנפשות במשק הבית וההשכלה משפיעים באופן חיוני על מספר הרכבים, ואילו גודל יישוב המגורים משפיע באופן שלילי. יש לציין כי המקדים הנאמד להשפעת הענפים הזוכים על מספר הרכבים מושפע בעיקר מהופעת השכר לרגוטיה, ובאופן שולי - מהופעת יתר המשתנים המפקחים. באמידות נוספת (שאינו מוצגות כאן), נבדקה השפעתם של משלחי יד שונים, כדי לשולח את האפשרות כי המתאים שנמצא נובע מצריכים מיוחדים ברכב בענפים אלה. נמצא כי לפקידים, אקדמאים ומנהלים מספר רכבים גדול יותר מאשר ליתר העובדים, אך השפעת הענפים הזוכים יותר מאשר ליתר העובדים. נמצא גם שבענפים הזוכים קטנים יותר - עדות להשפעה העובדים במשחיה היד השווים קטנים יותר.

המכרעת של התמരץ לבעלות על רכב בענפים אלה. נוסף על אלה נמצא כי כאשר מגבלים את המדגמים לרכיבים בעלות פרטיה בלבד, כדי להתעלם מהתדרי ה"לייסינג" הנהוגים בעיקר בענף העסקי, ומהווים גם הם תמרץ לשימוש ברכב, השפעת התעסוקה במגזר הציבורי על רכישת רכב גדולה בעוד כ-4 נקודות אחוז.

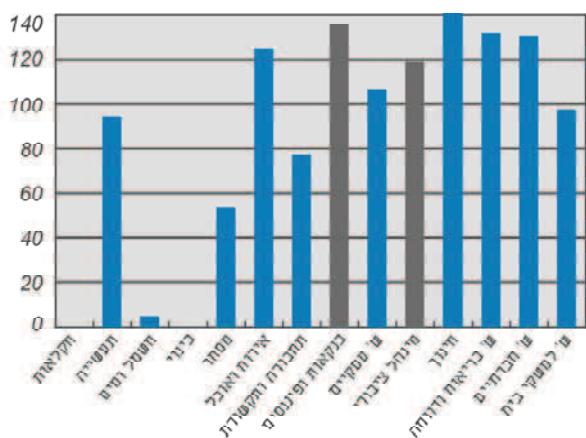
בניגוד לתמירץ שההטבה להחזקת רכב יוצרת לרכיבתו, הטענה זו אינה אמורה לעודד שימוש עוזף בו (מעבר

אינטגרטיבי

ב. מודד לשיעור בעלי רכב אחד לפי הענף¹

א. מzd להוצאה המומוצעת לבעל וכב אחד
בש"ח לפי הענפ¹

1. הווהותם הם שארית מודרניטה המכובה את השפעת ההבדלים במאפיינו הפרטיטים. דראו השרא 25. חמקון: חלטם, סקרוי הוצאות האשפוזה לשנים 1997 עד 2006 ומיובדי בנק ישראל.

²⁷ תמונה דומה עולה גם מהගבלת המדגם לבעל שני רכבים ומעלה.

הysizeוף הריאלי החד, הפגיעה בתנאי הסחר, וכן נתונים חלשים מסקרי החברות והתעשייה - כל אלה מעידים שעדין צפואה האטה בפעולות הכלכלית בהמשך השנה ובשנת 2009. אנו צופים אפוא דחיה של ההאטה בפעולות ביחס להערכה בתחזיות הקודומות; لكن התחזיות לשנת 2008 עודכנה מעט עדכנה כלפי מעלה, והתחזיות לשנת 2009 עודכנה כלפי מעלה כלפי מטה. העודף בחשבון השוטף צפוי להצטמצם לכדי חצי אחוז תוצר בשנת 2008, כתוצאה מהysizeוף הריאלי החד והרעעה נוספת בתנאי הסחר.

המקורות והשימושים

התוצר, התעסוקה והפריוון

תחזית הצמיחה של התמ"ג לשנת 2008 עודכנה כלפי מעלה, מ-3.2 אחוזים ל-4.2 אחוזים, ותחזית הצמיחה של התוצר העסקיי – מ-3.6 אחוזים ל-4.9 אחוזים. העדכון נובע מנתוני הצמיחה לריבוע הראשון של השנה, שהਪתיעו לטובה. על פי נתונים אלה, גם אם התוצר לא יגדל עד סוף השנה, יעמוד שיעור הצמיחה השנתי על 3.5 אחוזים. תחזית הצמיחה לשנת 2009 עודכנה כלפי מטה בעקבות שינוי בעיתוי הצפוי של ההאטה העולמית.

לנוכח התקציבות המשק לעתסוקה מלאה והציפיות האמוראות להאטה עולמית, צפויים מספר המועסקים והتوزר לגודל בשיעורים נמוכים בלבד בהמשך שנת 2008. שיעור הגידול השנתי של התעסוקה יעמוד על 3.6 אחוזים, ושיעור האבטלה יעמוד על 6.4 אחוזים. פריוון העבודה יעלה בשיעור מתון של 1.1 אחוזים, המשך למוגמת התמתנותו בתקופה האחורונה. צפוי כי בשנת 2009 יעמוד שיעור האבטלה על 6.6 אחוזים, תוך המשך ההתפתחות בגידולו של פריוון הייצור הכלול.

הצריכה הפרטית

הצריכה הפרטית צפואה לצמוח בשנת 2008 בקצב של 6.1 אחוזים – בדומה לקצב צמיחה בשנת 2007. העדכון התחזית כלפי מעלה נובע מהצמיחה המהירה של הצריכה בריבוע הראשון – תוצאה של עלייה בשכר הריאלי ושל ירידה בשיעור האבטלה, המוביילים לעלייה בהכנסה הפנויה, ושל הysizeוף החד שהזוויל את מחيري מוצרי הצריכה המיובאים. העדכון נובע גם מקיזוז חלק מהירידות בשוק המניות בחודשים האחרונים, המורידות את ערך הרכוש

אלו מוחקים את ההשערה כי הפעירים במספר הרכבים נובעים מההטבה הנינתנת בענפים הזכאים.

לא ניתן להעריך את העלות התקציבית של ביטול הת寧יות ההטבה בבעלויות אישית על רכב, אך ניתן לחלק אותה לשני סוגים: עלות ישירה – ההטבה תינטו לעובדים אשר במצב הקיים זכאים להטבה אך לא נהנים ממשום שאינם בעלי רכב; עלות עקיפה – שינוי באופי ההטבה עלול להוביל ללחיצים להכללה בשכר הבסיס, כדי שהיא תיכلل בחישובים לפנסיה, פיצויי הפטוריהם וכדומה. בעוד שהעלות הישירה צפואה להיות נמוכה יחסית, השלוות הרוחב של העלות העקיפה יכולות להיות גבוהות, ויש להימנע מהן על ידי שיתוף פעולה מראש עם נציגי העובדים.

המצאים מעידים על פער במספר הרכבים למשק בית בין העובדים במינהל הציבורי ובענף הבנקאות לבין העובדים בשאר הענפים (בניו מאפייני העובדים). נמצא גם שפער זה אינו נובע מeorך גובה יותר ברכב, שכן לא נמצא שימוש בתמ"ץ הקיים בענפים אלו לבועלות על רכב. על כן, בדומה להמלצת הוועדה למסיוי "ירוק", מוצע כי הטבות הוצאות הרכב תומר בתשלומים שכר, אשר לא יותנה בענפות על רכב, ויהיה שווה בערכו לתשלום החזקת הרכב הניתן כיום. על פי האומדנים המוצגים, שינוי זה צפוי לצמצם את מספר הרכבים בענפים שעובדים זכאים להטבה בכ-10 אחוזים, שם כ-20 אלף רכבים, המרוכזים בעיקר בעיר הגודלות ובמיוחד בירושלים. מעבר לכך, האומדן של השפעת התמ"ץ להחזקת רכב נותן אינדיקציה לגבי מידת האפקטיביות שיכולה להיות להחלת מסיוי "ירוק" בישראל – מסיוי שיתמוך מעבר לרכביםՓחות מזהמים, שימוש בדלקים נקיים יותר ואך צמצם השימוש ברכב הפרטי.

תחזית מקרו-כלכליות לשנים 2008-1 2009

התוצר המקומי הגולמי צפוי לצמוח בשנת 2008 ב-4.2 אחוזים, תוך ירידה של שיעור האבטלה ל-6.4 אחוזים. בשנת 2009 צפואה הצמיחה לעמוד על 3.1 אחוזים, תוך עלייה קלה של שיעור האבטלה, ל-6.6 אחוזים. העדכון כלפי מעלה לשנת 2008 נובע מנתונים חיוביים והעסקה בריבוע הראשון של השנה, ומנתונים חיוביים ברוב המדינות המפותחות. עם זאת, התממשות ההאטה בפועלות בארץ, תוך ציפיות עולמית בהמשך,

דומה לזה של שנות המיתון 2001 ו-2002 (אייר ב'-8). עם זאת בעקבות הנתונים החיווניים לרבייע הראשון הקרן צפוי להעלות באופן מתון את תחזית הצמיחה לשנת 2008. משום הקשר החזוק של היוצאה הישראלית לביקושים של המדינות המפותחות יותר לתחזיות הצמיחה הנמוכות אלה משקל רב יותר מאשר לתחזיות השור העולמי.

הצריכה הציבורית

הונח כיבשנים הכספיים הכספיים לא יהיה שינוי במדיניות הפיסקלית והחוצה הציבורית תגדל בהתאם לעיד ההוצאה הקיימת. הצריכה הציבורית תגדל ב-1.6-1.7 אחוזים בשנת 2008 וב-7.0-5.6 אחוזים ו-7.0-5.6 אחוזים בתחזית הקודמת, בהתאם. בשנת 2009. עם זאת, בעקבות עלויות השכר בשירותים הציבוריים, עודכנה עלית השכר לשנת 2008. יחס החוב לתוצר צפוי להמשיך לזרת ולהגיע ל-77.4-77.4 אחוזים.

ההשקעה

ההשקעה המקומית הגלובלית צפוייה לגדל בשנת 2008 בקצב של 2.7 אחוזים, וההשקעה בנכסים קבועים צפוייה לגדל ב-4.2-4.2 אחוזים. עדכון ההשקעה כלפי חברות מירידות בפועלות השוטפת והצפוייה על פי סקר חברות וסקר התעשייה לרבייע הראשון, ירידות שלא באו לידי ביטוי בנזוני החשבונות, וכן מעלייה בסביבת הריבית הריאלית למגזר העסקי, הנובעת מעלייה במירוחים כתוצאה מהתגברות הסיכוןים.

היבוא

היבוא האזרחי לא יהלומים, אניות ומטוסים צפוי לצמיחה בשנת 2008 בשיעור של 9.4 אחוזים. הגידול ביחס לתחזית הקודמת נובע מצמיחה ניכרת של היבוא לרבייע הראשון ומהייסוף הריאלי היחיד, המגדיל את כדיות היבוא. ואולם, חלק לא מבוטל מגידול היבוא נבע, כאמור, מעלייה תלולה ביבוא כל תחבורה, שלא צפוייה להימשך, ולכן תועאי התחזית להמשך השנה כמעט לא שונה. כתוצאה מהגידול החד של היבוא ומההרעבה בתנאי הסחר הכלכליים, הגירעון בחשבון הסחרות והשירותים צפוי לגדול ל-5.8-5.8 מיליארדי דולרים. כתוצאה לכך העודף הגדל שנרשם בחשבון השוטף בשנים האחרונות צפוי להצטמצם ל-0.6-0.6 מיליארדי דולרים ובשנת 2009 אף צפוי להירשם גירעון של 1.6 מיליארדי דולרים.

של הציבור. עם זאת, חלק ניכר מגידול הצריכה היה ברכישת כלי רכב, גידול שנבע במידה רבה ממחטחות מסים ומשינויי חקיקה, וכך לא צפוי להימשך. גם הירידות במדד אמון הציבור מושאות האטה בקצב הגידול. לפיכך בשנת 2009 צפויו הצרכנים מושאות האטה בקצב הצמיחה ב-3.4-3.4 אחוזים, בדומה לתחזיות הקודמת.

היצוא

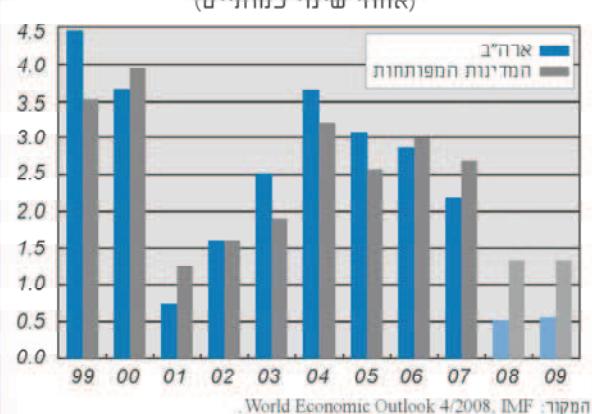
היצוא לא יהלומים צפוי לצמיחה בשנת 2008 בקצב של 8.8 אחוזים, ובשנת 2009 – בקצב של 5.4 אחוזים, לעומת 5.6 אחוזים ו-5.6 אחוזים בתחזית הקודמת, בהתאם. השינוי בתחזית לשנת 2008 נובע מגידול ניכר של היצוא ומנתונים חיוביים בעולם רביע הראשון. עם זאת, בענפי התעשייה כבר נרשמה האטה מסוימת בקצב הצמיחה, וחלק ניכר מהגידול נבע מכמירות חברות הזנק. להורדת תחזית הצמיחה לשנת 2009 תרמו גם ההרעה בתנאי הסחר והיסוף הריאלי, המקטינים את כדיות היצוא, וכן ההאטה הצפוייה בעולם.

יש לציין כי הנחות התחזית בדבר ההאטה המשמעותית בגידול הסחר העולמי שונות מנתוני קרן המטבע הבינלאומי, שעד כה לא עדכנה את תחזיותה כלפי מטה לנוכח האטה הצפוייה. לעומת זאת עדכנה הקרן כלפי מטה את תחזיות צמיחת התוצר של המדינות המפותחות, ובראשן ארצות הברית. קצב הצמיחה החזוי הגיע למדינת המפותחות בשנים 2008 ו-2009 עומד על 1.3 אחוזים, קצב

אייר ב'-8

התוצר במדינות המפותחות לשנים 1999 עד 2007

ותחזית לשנים 2008 עד 2009 (אחוזי שינוי כמותיים)

לוח ב-4: אינדיקטורים עיקריים לשנים 2004 עד 2007, ותחזית לשנים 2008 עד 2009
 (אחווי השינוי הכספיים, אלא אם כן צוין אחרת)

השינוי ביחס לתקנית הקודמת		התקנית		הנתונים בפועל				השנה
2009	2008	2009	2008	2007	2006	2005	2004	
I. המקורות והשימושים								
-0.3	1.0	3.1	4.2	5.3	5.2	5.3	5.0	1. התוצרת המקומי הגלומי
-0.4	1.3	3.6	4.9	6.1	6.5	6.6	7.0	2. מזה: א. במגזר העסקי
0.0	0.0	1.9	1.8	3.1	1.4	1.3	-1.3	ב. בשירותים הציבוריים
0.4	2.6	5.6	7.1	12.3	3.3	3.5	11.8	2. היבוא
-1.4	2.7	4.2	6.9	8.4	5.9	4.3	18.1	3. היצוא
-0.2	2.7	3.4	6.1	6.6	4.5	4.0	5.6	4. הצריכה הפרטית
-0.0	-0.0	1.7	1.6	2.6	2.3	2.9	-2.5	5. הצריכה הציבורית
3.0	-2.6	7.5	2.7	13.8	5.3	11.1	3.1	6. ההשקעה הגלמית המקומית
0.5	1.0	3.9	4.4	7.2	3.9	4.7	3.1	7. השימושים המקומיים
II. המגזר העסקי								
-0.2	-0.0	0.8	1.1	2.2	3.5	3.7	4.8	8. פרוון הייצור הכללי
-0.2	-0.6	1.5	1.1	1.7	3.2	3.4	4.5	9. פרוון העבודה (תוצר למועסק)
0.1	0.2	2.1	2.8	2.2	1.6	1.5	1.0	10. השכר למשרת שכיר
III. שוק העבודה								
0.3	0.3	57.0	56.7	56.3	55.6	55.2	54.9	11. שיעור ההשתתפות
-0.1	1.6	2.2	3.6	4.2	3.2	3.9	3.0	12. המונעקים הישראלים
-0.8	-1.0	6.6	6.4	7.3	8.4	9.0	10.4	13. שיעור האבטלה
0.8	0.8	53.3	53.0	52.2	50.9	50.2	49.2	14. שיעור התעסוקה
IV. AMAZON התשלומים (מיליארדי דולרים)								
-0.6	0.8	-7.9	-5.8	-2.1	1.0	-0.0	0.4	15. AMAZON הסחורות והשירותים נטו
-0.6	1.2	-1.6	0.6	5.2	8.5	4.3	3.0	16. החשבון השוטף נטו
V. המגזר הציבורי								
0.5	0.5	-1.9	-1.3	-0.8	-1.4	-2.5	-4.3	17. גירעון המגזר הציבורי (אחווי) תוצר)
-0.3	0.8	2.8	3.2	2.4	3.6	0.7	-1.0	18. סך ההוצאות של המגזר הציבורי
-1.5	-1.2	76.9	77.4	80.6	86.8	95.9	99.9	19. יחס החוב לתוצר ברוטו (אחווי) תוצר)
VI. תנאי הסביבה הכלכלית								
-1.0	0.5	3.0	4.5	6.6	9.2	7.5	10.8	20. הסחר העולמי
-0.7	-0.5	1.3	1.3	2.7	3.0	2.6	3.2	21. תוצר המדינות המפותחות
-0.6	-3.2	-1.1	-5.3	-4.1	-0.2	1.5	-0.2	22. מחיר היצוא היחסי (שער החליפין הריאלי)
0.0	0.8	-1.0	-2.2	-2.2	-1.6	-2.5	-4.0	23. תנאי הסחר היחסוניים